

"Hegel'in Teolojik Gençlik Yazılarında Dinî Toplum" (1)

Margarethe Schafer (2)

Çev. Yrd. Doç. Dr. Naim ŞAHİN

ÖNSÖZ

Bu araştırma, Herman Nohl tarafından 1907 yılında Tübingen'de yayınlanan ve kronolojik bir sıra içerisinde düzenlenmiş olan Hegel'in "**Teolojik Gençlik Yazıları**"nı ihtiva etmekte ve H. Nohl tarafından belirlenmiş olan birkaç bölümün başlıklarını esas almaktadır.

Bu kolleksiyon şu başlıkları ihtiva etmektedir:

- I. Bir "Halk Dini (Volksreligion)" Problemi Üzerine Fragmentler
- II. İsa'nın Hayatı
- III. Hristiyan Dini'nin Pozitifliği
- IV. Hristiyanlığın Ruh (Geist) ve Kaderi (Schicksal)
- V. Sistemfragmenti
- VI. Hristiyan Dini'nin Pozitifliğinin Revizyonu

I. KISIM

I. Bölüm. Giriş. (ss. 1-4.)

Teolojik Gençlik Yazılarının özlü karakteristiği, Hegel'in ruh gelişmesinin bir neticesi olarak görülebilir. Bu yazıda, dini bir toplumun problemi tasvir edilmiştir.

II. Bölüm. (ss. 4-26) "Hristiyanlık" ve "Halk Dini"

Buradaki temel düşünce şudur: Bir din, toplumsal oluşumu nasıl sağlayabilir? Hegel'in pratik amacına göre toplum kavramı merkezî noktayı teşkil etmektedir. Üç toplum şöyle bir rol oynarlar:

(1) Margarethe Schafer tarafından "Das Wesen der religiösen Sozietat in Hegels theologischen Jugendschriften" yazısı " Jahrbuch Der Philosophischen Fakultät Der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu Bonn, II. Jahrgang 2. Halbband: Sommerhalbjahr 1924" dergisinde 1925 tarihinde Bonn'da, ss. 13-16 da yayınlanmıştır.

(2) Margarethe Schafer, 6.3.1892 Barmen doğumlu; Protestan inancına bağlı, Barmen Lisesi mezunu; Marburg, Heidelberg, Bonn Üniversitelerinde Felsefe ve Dinler Tarihi yüksek tahsilini yaptı; fabrikatördür.

*S. Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Konya.

- I. Ortodox Kilise inancının toplumu (theologische)
- II. Kant'cı Akıl Dini'nin toplumu (ethische)
- III. Hegel'ci Halk Dini'nin toplumu (religiöse)

Hegel'ci Halk Dini'nin çekirdeğini duygu, özellikle aşk duygusu oluşturur. Bundan dolayı, o insan kalbini tatmin ettiği için ruhsal yönden canlandırılmış olan dini gelenek ve seremoniler tarafından da kabul edilmiştir. Bu aynı zamanda Akıl Dini'nin aslı unsurlarına bir saygıdır.

Başlangıç Pozisyonu: Ortodoks toplumunun reddedilmesi ve kendine has idealin düzenlenmesi etrafında Kant'cı toplum kavramının kabulü.

Son Pozisyon: Daha önceki gibi Ortodoks toplumunun reddedilmesidir. Böylelikle asıl kavramdaki "**Halk Dini**" unsurları, Kant'cı din ideali lehine değiştirdi. Onun bu din idealinin gerçekleşmesini Hegel, Hristiyan Dini'nde değil, Yunan dinlerinde bulur.

III. Bölüm (ss. 26-28) "İsa'nın Hayatı"

Bu, Hegel'in Kant'cı inanç idealine mutlak bağımlılığını gösteren bir metindir. Burada birbirine karşı olan şu oluşumlar sözkonusudur:

I. Yahudi Din kurallarının girmesiyle oluşmuş olan Ortodoks Kilise İncasına sahip Toplum

II. İsa'nın Dini vasıtasıyla oluşmuş olan Kant'cı Akıl Dini Toplumu

IV. Bölüm (ss. 28-37) "Hristiyan Dini'nin Pozitifliği"

Genel tasvir, kilise tarihi karakterini taşır. Burada tekrar Ortodoks ve Aydınlanma toplumları ve bunların devletle olan münasebetleri sözkonusudur. Hegel'in durumu ise genel çerçevede "İsa'nın Hayatı" bölümünde takındığı tavırla ortaya çıkar. Toplum düşüncesi salt olarak burada kendisini gösterir. Tekrar hatırlanması için ilk fragmentte ortaya konduğu gibi, burada da sadece bir yerde dini bir toplum ideali tekrar gündeme alınır. Bir paragrafta da Hegel, mezheplerin farklılığını şu şekilde birbirinden ayırır:

- I. Felsefi bir mezhep (Akıl Dini)
- II. Pozitif bir mezhep (Ortodoks)
- III. Dini bir mezhep (Aşk Dini)

Sonuncusu, birinci yazıdaki dinî toplum idealiyle ilginç bir benzerlik gösterir.

II. KISIM

V. Bölüm (ss. 37-72) "Hristiyanlığın Ruhu ve Kaderi"

Bu yazı, Hegel'in ruhunun en anlamlı ve en önemli bir manifestosudur. Genelde çağın cereyanıyla ve özellikle de önemli olan ferdiyetçiliğin tesirinin bir şartı olarak ele alınırsa, Hegel düşüncesinde (bu dönemde) Kant'tan ve onun dinî idealinden bir ayrılma sözkonusudur. Bunun yerine tamamen yeni ve kendine has özellikleriyle mistik-panteistik Aşk-Toplum kavramı ortaya çıkar.

Din felsefesi yönünden değiştirilen dinî bir toplum düşüncesi, artık onun pratik amacına göre düzenlenmemekte bilakis bağımsız bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu toplum kendisine vaz edilmiş bir mükellefiyetten dolayı dinî değil, bilakis kendisinin ortaya çıkıp geliştiği ve içinde yaşadığı bir prensipten dolayı dinidir.

1. O varoluşun gereği olarak "canlıların duygusu" ve "bütün dinlerin kaynağı" olan aşk kavramından doğar. Çünkü Tanrı Aşk'tır ve içimizde canlı ve etkin olduğu sürece de "bizim varlığımızın" bir yansımasıdır.

2. O;

a) Bütün varlığın kuşatıcı bir prensibi,

b) Olup-biten herşeyin kuşatıcı bir prensibi olarak etkisini ortaya koyar.

Varlık ve olup bitenler bir Birlik halinde İçsel-Tanrısal bir süreç olarak kavranılır.

3. Aşk toplumunun gerçekleşmesini Hegel, Yunan dinlerinde değil, bizzat İsa'nın kişiliğinde ve öğretisinde aşk vasıtasıyla temin edilen Ruh (Geist)'ün birliğinin tasviri olarak görür.

a) İsa'nın Öğretisi: Bu öğretinin merkez noktasını-aşkla uzlaştırılmış kader anlamında- günahların affedilmesi teşkil eder. Çünkü İsa, aşk ve yaşam feyzinde uzlaşmayı sağladı.

b) İsa'nın Hayatı: O bütün fedakarlığı vasıtasıyla Baba'nın iradesinde, kaderiyle, ve hayatı uğruna kendine karşı tam sadakatle kurban oluncaya kadar Birliği temsil etti.

4. Bedenselleşmiş aşk olarak İsa;

a) Yahudi Din kurallarıyla ve

b) Kant'ın Akıl Dini'yle mukayese edilmiştir.

5. Kant'ın aşkın (transendental) din prensibi ve Hegel'in içkin prensibi;

Tanrı, Fazilet, İsa ve Tanrı'nın Hükümrancılığı kavramlarında izah edilir.

6. İsa'nın ölümünden sonra toplumun, aşk toplumundan din toplumuna doğru gelişmesi.

Hegel, bu süreci, İsa'nın yeniden dirilip tecelli etmesiyle ilgili tarihi kaynaklı haberlerin uzlaşmasında görür. O, bu süreçte İsa vasıtasıyla yaratılmış aşk toplumunun mantıki bir gelişimini idrak eder. Sadece yeniden dirilmiş olan İsa şekil kazanmış aşk olarak dini saygının konusu olmuştur.

Bu faraziye şu yönlerden Hegel düşüncesine uygunluk gösterir.

a) Suje ve Objenin bir olan Tanrı'da birleşmesiyle hoşnutluğunu bulduğu dine yönelim olan bütün dürtüler açısından ve bundan başka O'nun,

b) Hristiyan Dini'nin içinde bizzat bulunması açısından.

Hegel burada araştırmaya dayalı problemi terketmiştir. Son iki "Sistem fragmenti" ve "Hristiyan Dini'nin Pozitifliğinin Revizyonu" yazıları, dini toplum probleminde yeni bir takım unsurlar katmamaktadır.

VI. Bölüm (ss. 73/74)

"Sistem fragment"te mistik-panteistik bir toplum ideali artık somut bir maddeye yönelik olmayan evrensel geist kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu, insanın sonlu hayatından sonsuz hayatına dini bir yüceliştir.

VII. Bölüm (ss. 74-76)

"Pozitifliğin" revizyonu ise, önceki geçen yazıdaki gibi aynı kavramları kullanır; ancak somut bir maddeye yönelik olarak.

Burada ilginç olan, bir dindeki pozitiflik konusunda, Hegel'in değişmiş olan tavrıdır.

a) Pozitif ve Tabii Din'in karşılaştırılması ve mukayese edilmesi

b) Dindeki pozitif elemanların meşruiyetinin kabulü.

VIII. Bölüm (ss. 76-78)

Özetlenmiş sonuçlar.